

ЛІННІК Юрій Володимирович,
доцент кафедри суспільно-
гуманітарних наук КЗВО
«Рівненська медична академія»,
кандидат філософських наук, доцент

КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Конституція Пилипа Орлика 1710 року посідає особливе місце в історії українського державотворення та формування правової ідентичності українського народу. Вона є не лише юридичним документом, а й свідченням високого рівня політико-правової свідомості української козацької еліти початку XVIII століття. У той час, коли в більшості європейських держав панувала абсолютна монархія, українська політична думка вже спиралася на ідеї обмеження влади, законності та відповідальності правителя перед суспільством.

Конституція Пилипа Орлика стала спробою закріпити на правовому рівні право українського народу на власну державу, засновану на принципах справедливості та свободи. Сам факт створення такого документа свідчить про усвідомлення права як фундаменту національного існування. Через це Конституція розглядається як важливе джерело формування української правової ідентичності, яка базується на ідеях самоврядування, договірності влади та поваги до прав і свобод [4].

Конституція Пилипа Орлика була створена в умовах глибокої політичної кризи, спричиненої поразкою гетьмана Івана Мазепи у боротьбі проти Московського царства та остаточною втратою автономії Гетьманщини. Перебуваючи в еміграції, українська політична еліта усвідомлювала необхідність не лише військової, а й правової боротьби за відновлення державності. Саме тому було зроблено спробу чітко сформулювати модель майбутньої української держави у формі конституційного акта.

В основі Конституції Пилипа Орлика лежала козацька правова традиція, яка сформувалася протягом XVI–XVII століть. Виборність гетьмана, діяльність Генеральної ради, звичаєве право та принцип колективної відповідальності були ключовими елементами козацького самоврядування [1, с. 22]. Конституція систематизувала ці традиції та надала їм писаної правової форми, що стало важливим кроком у розвитку української правової культури. Таким чином, документ не був запозиченням чужих ідей, а логічним продовженням власної української правової спадщини.

Однією з ключових ідей Конституції Пилипа Орлика є принцип обмеження гетьманської влади, що було надзвичайно прогресивним явищем для початку XVIII століття. Гетьман не розглядався як необмежений правитель, а як посадова особа, відповідальна перед суспільством і зобов'язана діяти в межах закону. Конституція передбачала, що найважливіші

державні рішення мають ухвалюватися спільно з Генеральною радою, до складу якої входили представники козацької старшини та Запорозької Січі.

Такий підхід відображав ранні форми принципу поділу влади та верховенства права, які стали фундаментальними для формування української правової ідентичності. Влада в Україні мислилася як договірна, а не спадкова чи абсолютна, що підкреслювало демократичні риси козацького державного устрою. Через ці положення Конституція Пилипа Орлика формувала уявлення про державу як правовий механізм служіння спільним інтересам, а не інструмент особистої влади.

Конституція Пилипа Орлика ґрунтується не лише на правових нормах, а й на чітко окреслених світоглядних і духовних засадах. Важливе місце в документі посідають християнські цінності, зокрема ідеї справедливості, моралі та відповідальності влади перед Богом і народом. Це свідчить про тісний зв'язок української правової традиції з духовною культурою, що формувала національний світогляд [2, с. 38].

Особливого значення набуває положення про незалежність Київської митрополії від Московського патріархату, яке відображає прагнення до духовної та культурної самостійності України. Таким чином, Конституція утверджує не лише політичну, а й духовну автономію як складову національної ідентичності. Поєднання правових норм із моральними засадами формувало уявлення про право як носій справедливості, а не лише як систему примусу, що стало важливою рисою української правової ідентичності [3, с. 277].

Конституція Пилипа Орлика є визначним джерелом формування української правової ідентичності, оскільки вона вперше системно закріпила основні принципи українського державного мислення: самоврядування, обмеження влади, договірний характер правління та повагу до прав і свобод. Цей документ засвідчив, що українська політична нація ще на початку XVIII століття усвідомлювала право як фундамент державності й національного існування.

Значення Конституції полягає також у тому, що вона підтверджує європейський характер української правової традиції та її тяглість у часі. Ідеї, закладені Пилипом Орликом, залишаються актуальними й сьогодні, адже вони перегукуються з сучасними конституційними принципами України. Таким чином, Конституція Пилипа Орлика виступає не лише історичним документом, а й символом правової спадкоємності та важливим чинником формування української національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Козаченко А. І. Принцип поділу державної влади в Конституції Пилипа Орлика 1710 року. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 146. С. 15–23.
2. Тараненко М. Г., Тараненко М. М. Конституція Пилипа Орлика 1710 р. як першоджерело розвитку конституціоналізму в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 35–39.

3. Шербак В. О. Конституція Пилипа Орлика в українському державотворенні. *Пилип Орлик: життя, політика, тексти* : матеріали Міжнародної наукової конференції. Київ, 2010. С. 276–280.

4. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. Київ : Генеза, 2005. 584 с.

ЛОГВИНЮК Тетяна Василівна,
доцент кафедри історії і культури
України та спеціальних історичних
дисциплін Університету Григорія
Сковороди в Переяславі, кандидат
історичних наук, доцент

ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У 2014–2022 РОКАХ

Проблема формування національної ідентичності в умовах збройного протистояння є однією з ключових для сучасної України. Події після 2014 року актуалізували питання ролі державних інституцій у збереженні суверенітету та територіальної цілісності держави, серед яких провідне місце належить Збройним Силам України [2]. У цей період українське військо стало не лише інструментом захисту держави, а й важливим фактором формування нової моделі національної самосвідомості [1, с. 214].

Виникнення та розвиток збройних сил українського народу має глибоке історичне коріння. Упродовж століть, за відсутності власної державності або в умовах її обмеження, військові структури виконували функцію захисту не лише території, а й культурної та національної самобутності [4]. Козацька традиція відіграла фундаментальну роль у формуванні військової культури та національної свідомості українського народу. Запорізькі козаки були не лише воїнами, а й носіями політичної автономії, соціальної організації та власного правового устрою, що заклало уявлення про армію як інституцію, здатну захищати інтереси громади і державності. Їхні військові звичаї, військова дисципліна та організаційні навички стали моделлю для подальшого розвитку українських збройних формувань.

Визвольні змагання початку ХХ століття, зокрема період Української революції 1917–1921 років, а також створення Української Галицької Армії, Армії УНР та інших військових формацій, продемонстрували практичну реалізацію ідеї української державності через армію. Ці збройні сили не лише захищали території, але й виступали символом національного суверенітету,